

Dimissionstale 2018, torsdag den 28. juni, Thy-Mors HF & VUC,

Af rektor Jens Otto Madsen

Kære hf-studenter, hf-enkeltfagskursister og avu-kursister. Tillykke alle sammen med jeres eksaminer og prøver.

Vi er i dag samlet for at fejre, at I har gennemført noget stort og vigtigt. I har sat jer et mål, I har holdt ud – også når det ikke var specielt spændende eller vildt interessant. I dag, hvor Dannebrog er hejst, studenterhuerne lyser op og sommeren står for døren, er det sure glemt. Men forud for eksamen og prøver har der jo blandt andet været den regnvåde og blæsende dag sidst i november, hvor det var mørkt, når man skulle hjemmefra, og næsten endnu mørkere, før man var hjemme igen. I løbet af året har der også været de dage, hvor opgaver skulle afleveres (også dem man var bagefter med), og hvor lærerne endda så ud til, at der var flere på vej.

Man skal ikke glemme, at det er det lange, seje træk over måske flere år, der skaber en avu-kursist eller en hf-student – ikke blot slutspurten til sidst. Men når det er sagt, skal vi bestemt også kvittere for jeres intense indsats i de sidste 5-6 uger, hvor eksamenspresset har været over jer – endog i konkurrence med et usædvanligt tidligt sommervejr og de seneste uger et spændende fodbold-VM.

Om lidt skal vi sende jer bort – ud i verden uden for skolen – med alle gode ønsker for jeres fremtid. For lige nu er I her mellem altid og aldrig, som Pia Tafdrup kalder det i sit digt af samme navn:

*Mellem altid og aldrig
er det, at tingene sker
et åndeløst sekund
når man mindst venter det
forandres verden*

Jo, verden forandres, og den verden, I skal være med til at forandre, har allerede forandret sig mærkbart i jeres tid på Thy-Mors HF & VUC.

I de år, I har gået her, er dansk økonomi blevet stærkere og stærkere efter en ret lang kriseperiode. Begyndende flaskehals viser sig på arbejdsmarkedet, og man er begyndt at diskutere, hvordan man skaffer ny arbejdskraft. Og der har været, og er stadig en blodig borgerkrig i Syrien, hvor Islamisk Stats godt nok er blevet knust, men ikke fuldstændig overvundet, og hvor præsident og diktator Bashar al-Assad endog ser ud til at vinde. Det arabiske forårs håb for 7 år siden med diktatorers fald på stribe og fremkomsten af et spirende demokratier synes i dag at være knust og have meget lange udsigter.

Kina er blevet et stærkt vækstnation med stadig større indflydelse og selvbevidsthed. Og USA styres af præsident Donald Trump, som kun ganske få kan forstå herhjemme – blandt andet hans nystartede handelskrig mod Kina og Europa, og hans umenneskelige behandling af migranter og deres børn ved grænsen til Mexico.

De globale udfordringer er voldsomme og nye tider kalder på nye løsninger for at imødegå klimaforandringer, naturkatastrofer, terrorhandlinger, regionale krige, social ulighed – og deraf store flygtninge- og migrantstrømme. Det normale er, at den stigende forandringshastighed er det mest konstante, vi har. Men har vi de rigtige svar på udfordringerne? Det har vi næppe, og sikkert er dét, at I – når den tid kommer – ikke kan nøjes med at bestyre verden, som den er i dag.

Vi har for nylig været igennem et spændende kommunalvalg, hvor en stigende andel af de helt unge vælgere – mange af jer – glædeligvis deltog, og inden ét år skal der være folketingsvalg. Det bliver også spændende.

”En valgnat med smag af fremmedfjendtlighed”. Sådan lød en reaktion på det danske folketingsvalgvalg for 3 år siden fra vores svenske naboer. Ordene var skrevet af Aftonbladets Daniel Swedin, der uddyber:

- Der skete det, som der oftest sker i det moderne Danmark. Flygtninge er en optimal syndebuk, når de samfundsmæssige fiaskoer skal forklares.

Det danske valgresultat dengang nået også over Atlanten, der beskrev valget med

overskriften "Anti-Immigrant parti går frem i Danmark".

Flygtninge, migranter, asyl, integration og ghetto-problemer er hver for sig komplicerede temaer, der kræver separate løsninger. I den danske valgkamp i 2015 blev det hele blandet sammen i en stor pærevælling under en lidet flatterende overskrift – 'de fremmede'.

Der var nærmest en konkurrence om at have den strammeste udlændingepolitik. Sådan er det også i dag – og nu i forstærket form. Det undrer mig. Det er ikke så længe siden, at Dansk Industris direktør Karsten Dybvad har skrevet en kronik, hvor han argumenterer for mere udenlandsk arbejdskraft til Danmark, og hvor han samtidig langer ud efter tonen i udlændingebatten. Den 'ofte negative' omtale betyder noget for udlændinges lyst til at komme til Danmark for at arbejde, mener Dansk Industris direktør.

Jeg er helt enig i synspunktet.

Med Benny Andersens ord kan det udtrykkes på følgende vis:

*Det har altid været de stærkes største glæde
at få de svage til at græde
og fagre ord har forvoldt så megen smerte
det er trist, men såd' n er det*

Jeg håber, at vi i den kommende valgkamp kan få en mere nuanceret retorik, når det gælder 'de fremmede'. For det er jo desværre sådan med diskriminerende og nedsættende ord, at de har det med at blive til den virkelighed, de omtaler. Det er historien fyldt med dårlige eksempler på. Blandt andet derfor skal sproget omgås med omtanke og hensyntagen.

Den kompetence har I fået med en uddannelse. Godt nok har I uddannet jer til en fremtid, vi ikke kender, men I har forhåbentlig fået det bedste af fortiden og nutiden med, herunder sproget. Sproget er en vigtig side af dannelsen – ja, jeg vil gå så vidt som at hævde, at uden, at vi i små som store fællesskaber udviser en vis grad af selvcensur, er der ingen civilisation. Det er en nådegave at kunne tvivle.

Det handler i princippet om, at man står sig ved at tænke sig om, inden man udtaler sig. Men det betyder ikke, at man ikke skal sige til og fra, for demokrati kræver deltagelse. Den største trussel mod demokratiet er ligegyldighed.

Demokrati er ikke en selvfølge. I mange lande i Europa er de populistiske, ekstremistiske højrepartier, med ensidige paroler, ved at mobilisere vælgerne – eksempelvis i Ungarn og Polen – og sandelig også i Tyskland. Det er en udfordring, der kræver modsigelse. I er uddannede, og dermed har I en forpligtelse til at engagere jer i verden, til at forme den verden, der snart bliver jeres. Den verden skal bygge på grundlæggende humanistiske værdier – en tro på mennesket, en tro på fællesskabet – og en fælles forpligtelse til at gøre livet bedre og at bidrage til, at kloden også er beboelig om 100 år.

Dagens begivenhed kaldes lidt i flæng dimission eller translokation. Det første betyder *bort* sendelse – det andet, at I skifter sted. Begge betydninger bliver i jeres optik til det brus af frihed som venter forude.

Alle går ind for *frihed*. Drømmen om frihed er uomtvisteligt en fælles positiv værdi. Men frihed er ikke et entydigt begreb. Ud fra det liberale frihedsbegreb har det enkelte menneske ret til at tænke og handle frit, så længe det ikke dermed er til skade for andre. Derfor er frihed aldrig uden begrænsninger. Den *ekstreme selvrealisering* forbryder sig mod fællesskabet. Den er tøjlesløs. Hvorimod den almene dannelse, I har tilegnet jer gennem årene her på Thy-Mors HF & VUC, forhåbentlig har bidraget til en vis grad af selvdisciplinering.

Med forfatteren Carsten Jensens ord er frihed ligesom vand:

"Hvis det ikke opbevares i en eller anden form for beholder, flyder det ud i alle retninger for til sidst at gå til spilde."

Alt det, som i den samfundsmæssige kontekst giver friheden, baserer sig på, at vi som borgere tager ansvaret på os, har tillid til hinanden, og udviser tolerance, frisind og respekt for mangfoldigheden. En af vores væsentligste frihedsrettigheder, som er indskrevet i grundloven, er *ytringsfriheden*. Den betyder blandt andet, at selv tåbelige og skadelige anskuelser og udsagn har ret til at eksistere og komme til udtryk, og at vi i tolerancens tegn må tåle såvel krænkende som sårende udsagn, også – og ikke mindst – fordi ytringsfriheden beskytter såvel konforme som ildesete udsagn, hvoraf sidstnævnte ofte

udspringer af magtesløshed og udgrænsning.

I er frie i en vis forstand, når I om lidt forlader os. Men frie til hvad? Til blandt andet at træffe en række valg. I kan vælge at tage et sabbatår, I kan vælge et studium eller et job, for nu blot at nævne nogle få blandt mange muligheder. Det er nok meget sagt, at alt er på valg, men det er til gengæld helt sikkert, at I *ikke* har frihed til at vælge *valget fra*. Og det kan være en tyngende byrde, for hver gang I vælger til, vælger I noget andet fra. I kan for eksempel ikke vælge to studier samtidig, og med hvert valg følger nye fællesskaber, en geografisk udfoldelsesramme og en tidslinje. Måske kan I for en periode vælge to kærester, men for de fleste går den nok alligevel ikke i længden!

Frihed er ikke individualismens ekstreme højdepunkt. Det er ikke frihed at stå uden for fællesskaber. Frihed er ikke kun et privat anliggende, for det er fællesskaberne, som binder os sammen. Vi har simpelthen brug for hinanden. Friheden eksisterer kun i kraft af fællesskaberne. Men selvfølgelig skal der være plads til de personlige drømme og troen på, at I har hele verden som legeplads, og at det er jer, der billedligt talt styrer fjernbetjeningen.

I skal træffe valg, som udvikler jer, som udfordrer jer og som sprænger grænser. I kan så meget, og det skal I bevare troen på – ikke mindst i perioder, hvor I møder modgang. Samtidig skal I finde balancen mellem det individuelle og det fælles. Hvordan disse to til tider modsatrettede tendenser skal kunne forenes, er der ikke entydige svar på. Det er en af jeres udfordringer i den ny vundne frihed. I er, som filosofen Sartre udtrykte det, "dømt til frihed", og det betyder, at I må tage friheden og de dermed følgende til- og fravalg på jer.

Da I meldte jer under fanerne på Thy-Mors HF & VUC, vidste I næppe særlig klart, hvad der skulle – og kunne – ske. Men I og ikke mindst jeres kærester, venner, søskende og forældre havde alle en forventning om, at når eksamen var hjemme, ville der være åbnet for et væld af muligheder. Blandt andet derfor er dagen i dag en glædens dag for jer og jeres nærmeste.

For os ansatte ved Thy-Mors HF & VUC er det også med glæde, at vi dimitterer jer, men det er samtidig med et vist vemod. I har på mange måder gjort en forskel, som gør, at det ikke er den samme skole, I forlader, som den I kom til. I har på bedste vis forvaltet en

kursistkultur med vægt på fællesskab og mangfoldighed, som det også er formuleret i skolens værdigrundlag. I har vist solidaritet, der rækker ud over egen næsetip ved jeres indsats i Operation Dagsværk. I har med kreativitet og entusiasme holdt skolefester, anderledes skoledag, fællesarrangementer og fredagscafeer. I har bidraget til skoledemokratiet. I har bidraget til forskønnelse af skolen. Tak for det hele!

Det bringer mig tilbage til Pia Tafdrups digt: Mellem altid og aldrig.

Jeg håber for jer, at I finder friheden ved altid at sætte jer høje mål, og at I aldrig når dertil, hvor I ikke ved, hvad I så skal tage jer til. Og måske vil I engang om nogle år se tilbage på jeres tid her på Thy-Mors HF & VUC som et af de åndeløse sekunder, der for jer forandrede verden.

Tillykke med jeres eksamen!

Jens Otto Madsen